

**Norma, kas paredz, ka lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību
civillietā var sastādīt rezolūcijas veidā, atbilst Satversmei**

Apstrīdētā norma

Civilprocesa likuma 464. panta 4.¹ daļa noteic, ka Augstākās tiesas rīcības sēdē pieņemto lēmumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību, par lietas nodošanu izskatīšanai kasācijas kārtībā Augstākās tiesas paplašinātā sastāvā, kā arī par atteikšanos pieņemt blakus sūdzību var sastādīt rezolūcijas veidā, ievērojot šā likuma 229. panta otrajā daļā noteikto.

Augstāka juridiskā spēka norma

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta pirmais teikums:
“Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.”

Lietas fakti

Satversmes tiesā pēc diviem fizisko personu un sešiem juridisko personu pieteikumiem tika ierosinātas astoņas lietas par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam. Pieteikumos bija ietverti identiski prasījumi, un to juridiskais pamatojums bija balstīts uz līdzīgiem argumentiem. Lai veicinātu lietu vispusīgu un ātru iztiesāšanu, Satversmes tiesa nolēma tās apvienot vienā lietā.

Pieteikumu iesniedzēji kā lietas dalībnieki pārsūdzēja civillietās pieņemtus spriedumus kasācijas kārtībā. Augstākās tiesas tiesnešu kolēģijas atteicās ierosināt kasācijas tiesvedību pēc viņu kasācijas sūdzībām.

Pieteikumu iesniedzēji norādīja, ka apstrīdētā norma ļauj sastādīt lēmumus par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību rezolūcijas veidā, nenorādot to motivāciju, un tādēļ ne kasācijas sūdzības iesniedzēji, ne sabiedrība kopumā nevarot noskaidrot tiesnešu kolēģiju argumentus, uz kuru pamata tās pieņēmušas šādus lēmumus. Pieteikumu iesniedzēji

uzskatīja, ka apstrīdētā norma liedz viņiem tiesības uz motivētu tiesas nolēmumu un tādēļ neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Tiesas secinājumi

Par prasījuma robežām

Satversmes tiesa secināja, ka pieteikumu iesniedzēji bija izteikuši iebildumus vienīgi pret to, ka saskaņā ar apstrīdēto normu rezolūcijas veidā var tikt sastādīts lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību. Tādēļ Satversmes tiesa vērtēja apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam tiktāl, ciktāl tā attiecas uz lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību. [13]

Par Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietverto pamatojuma principu

Satversmes tiesa norādīja: ja valsts paredz personai tiesības kādā lietu kategorijā pārsūdzēt nolēmumu augstākas instances tiesā, tad tai jānodrošina, ka pārsūdzības process atbilst tiesas pieejamības, taisnīgas procedūras un citām taisnīgas tiesas prasībām. [14.]

Viens no procesuālā taisnīguma un tādējādi arī tiesību uz taisnīgu tiesu elementiem ir pamatojuma princips, no kura izriet prasība ikvienā nolēmumā, kas tiek pieņemts attiecībā uz personu, obligāti norādīt tā tiesisko pamatu jeb atbilstošo tiesību normu, uz kuras pamata ir atrisinātas konkrētās tiesiskās attiecības. [14.]

Savukārt tas, vai atbilstoši pamatojuma principam konkrēta veida nolēmumā obligāti jānorāda tā motivācija un kāds ir nepieciešamais motivācijas apjoms un detalizācijas pakāpe, ir atkarīgs no vairākiem savstarpēji sistēmiski saistītiem faktoriem, kas raksturo šo nolēmumu. Šādi faktori citstarp ir tiesiskās attiecības, kas ar attiecīgo nolēmumu tiek atrisinātas, kā arī tā pieņemšanas tiesiskā kārtība un pamats. [14.]

Par apstrīdētas normas saturu

Satversmes tiesa norādīja, ka, ievērojot pamatojuma principu, lēmumā, kas saskaņā ar Civilprocesa likuma 229. panta otrās daļas trešo teikumu tiek sastādīts rezolūcijas veidā,

norāda tā pieņemšanas laiku un vietu, tiesas nosaukumu un sastāvu, kā arī tiesas vai tiesneša nolēmumu jeb izlemjamā jautājuma risinājumu un lēmuma tiesisko pamatu. Tādējādi apstrīdētā norma paredz Augstākās tiesas tiesnešu kolēģijas tiesības sastādīt lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību civillietā, nenorādot tajā motivāciju. [15]

Satversmes tiesa secināja, ka Augstākās tiesas Civillietu departamenta praksē lēmumus par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību mēdz sastādīt motivēta lēmuma veidā. Taču atbilstoši apstrīdētajai normai lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību var tikt sastādīts arī nemotivēta lēmuma veidā. Līdz ar to Satversmes tiesa vērtēja, vai pamatojuma principam atbilst tāds tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram tiesnešu kolēģija savas rīcības brīvības ietvaros var sastādīt lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību civillietā, arī nenorādot tā motivāciju. [15]

Par to, vai lēmumā par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību ir nepieciešams norādīt tā motivāciju

Vērtējot, vai no pamatojuma principa izriet prasība lēmumā par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību civillietā norādīt tā motivāciju, Satversmes tiesa ņēma vērā kasācijas instances tiesas funkcijas un kasācijas tiesvedības īpatnības, civiltiesisko attiecību raksturu, kā arī šā lēmuma nozīmi civilprocesā un tiesisko regulējumu, kas nosaka tā pieņemšanas procesu un pamatu. [16]

Par kasācijas instances tiesas resursu efektīvu izlietojumu

Ņemot vērā kasācijas instances tiesas nozīmi un funkcijas demokrātiskā tiesiskā valstī, kā arī lēmuma par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību nozīmi civilprocesā, Satversmes tiesa atzina, ka likumdevējam ir jānodrošina, ka šī tiesa efektīvi īsteno savas funkcijas. Tas nozīmē, ka likumdevējam citstarp ir jāatslogo kasācijas instances tiesa no nepamatotu sūdzību izskatīšanas un nebūtisku uzdevumu veikšanas. [16.1.]

Satversmes tiesa atzina: pat ja viena lēmuma motivācijas formulēšana rakstveidā, iespējams, neprasītu pārmērīgu resursu ieguldījumu, tiesības nemotivēt lēmumus par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību ļauj ilgtermiņā ietaupīt vērā ņemamu kasācijas

instances tiesas laika un darba resursu apjomu un nodrošināt šo resursu efektīvu izlietojumu kasācijas instances tiesas funkciju īstenošanai. [16.1.]

Par civiltiesisko attiecību raksturu

Satversmes tiesa norādīja, ka civiltiesiskā kārtībā tiek risināti strīdi par personu privāttiesiskām attiecībām, kuras personas visbiežāk nodibina brīvprātīgi un kuru ietvaros tās parasti bauda līdzvērtīgas tiesības. Lai gan arī civiltiesiskā kārtībā risināmie strīdi var būtiski ietekmēt atsevišķas Satversmē ietvertās personu pamattiesības, civiltiesiska strīda sekas nevar pielīdzināt kriminālatbildībai, kas ir smagākais iespējamais juridiskās atbildības veids. [16.2]

Satversmes tiesa uzsvēra, ka no Satversmes 92. pantā ietvertā pamatojuma principa attiecībā uz kriminālprocesu izriet papildu tiesību aizsardzības garantijas, kuras nevar automātiski attiecināt arī uz citiem tiesvedības procesa veidiem. Līdz ar to Satversmes tiesas secinājums lietā Nr. 2017-23-01 par nepieciešamību norādīt motivāciju lēmumā par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību krimināllietā pats par sevi nenozīmē, ka analogisks secinājums būtu izdarāms arī attiecībā uz apstrīdēto normu. [16.2]

Par lēmuma par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību pieņemšanas procesu un tiesisko pamatu

Satversmes tiesa secināja, ka lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību civillietā atbilstoši Civilprocesa likuma 464. pantam tiek pieņemts koleģiāli un vienbalsīgi. Šā lēmuma koleģiāla pieņemšana nodrošina vispusīgu vērtējumu jautājumā par to, vai ir pamats ierosināt kasācijas tiesvedību pēc konkrētās kasācijas sūdzības. [16.3.]

Satversmes tiesa norādīja, ka Saskaņā ar Civilprocesa likuma 464.¹ panta pirmo daļu tiesnešu kolēģijai ir pienākums atteikt kasācijas tiesvedības ierosināšanu tad, ja kasācijas sūdzība neatbilst tai likumā noteiktajām formālajām prasībām. Savukārt, lai pieņemtu lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 464.¹ panta otro vai trešo daļu, tiesnešu kolēģijai savas rīcības brīvības ietvaros jāpārlicinās par judikatūras esību vai tiesu prakses vienotību un tiesību tālākveidošanas

nepieciešamību kasācijas sūdzībā norādītajos tiesību jautājumos, kā arī pārsūdzētā sprieduma atbilstību judikatūrai vai tajā ietvertā lietas iznākuma pareizību. [16.4.]

Izvērtējusi minētos atteikuma pamatus, Satversmes tiesa atzina, ka lēmumā par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību ietvertā norāde uz tā tiesisko pamatu sniedz personai pietiekamu informāciju par atteikuma iemesliem. [16.4.]

Tādējādi, ņemot vērā civiltiesisko attiecību ietekmi uz personas tiesībām, kasācijas instances tiesas funkcijas un kasācijas tiesvedības īpatnības, kā arī šā lēmuma pieņemšanas procesu un pamatu, Satversmes tiesa secināja, ka pamatojuma princips neprasa lēmumā par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību civillietā norādīt tā motivāciju. [16.4.]

Satversmes tiesa nosprieda:

atzīt Civilprocesa likuma 464. panta 4.¹ daļu, ciktāl tā attiecas uz lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību, par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stāsies spēkā tā publicēšanas dienā. Spriedums tiks publicēts oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" Satversmes tiesas likuma 33. panta pirmajā daļā noteiktajā termiņā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:
http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2019/07/2019-13-01_Spriedums.pdf#search=

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Kristiāna Plāte

Satversmes tiesas sabiedrisko attiecību speciāliste
Kristiana.Plata@satv.tiesa.gov.lv,
67830759, 26373298